

**प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश**  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह, प्राविधिक  
सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :- लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- २००

द्वितीय चरण :- अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ३०

**परीक्षा योजना (Examination Scheme)**

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- २००

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्नसंख्या × अङ्क	समय
प्रथम	<b>भाग : १</b> सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (Part-I: General Awareness & General Aptitude Test)	100	40	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२५ प्रश्न × २ अङ्क	४५ मिनेट
	<b>भाग: २</b> सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Part-II: Job related functional knowledge)					२५ प्रश्न × २ अङ्क	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)	100	40	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर (Short Answer) लामो उत्तर (Long Answer)	१२ प्रश्न × ५ अङ्क ४ प्रश्न × १० अङ्क	२ घण्टा १५ मिनेट

द्वितीय चरण : अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ३०

पत्र	पूर्णाङ्क	उत्तीर्णाङ्क	परीक्षा	समय
अन्तर्वार्ता (Interview)	30		बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	-

**द्रष्टव्य :**

- यस पाठ्यक्रम योजनालाई प्रथम चरण र द्वितीय चरण गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ ।
- लिखित परीक्षाको प्रश्नपत्रको माध्यम भाषा पाठ्यक्रमको विषयवस्तु जुन भाषामा दिइएको छ, सोही भाषाको आधारमा नेपाली वा अङ्ग्रेजी मध्ये कुनै एक मात्र भाषा हुनेछ । तर विषयवस्तुलाई स्पष्ट गर्नुपर्ने अवस्थामा दुवै भाषा समेत प्रयोग गर्न सकिने छ ।
- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अङ्ग्रेजी अथवा नेपाली र अङ्ग्रेजी दुवै हुनेछ ।
- प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ ।
- प्रथम पत्रको सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge) अन्तर्गतको २५ प्रश्नको पाठ्यक्रम द्वितीय पत्रको सेवा सम्बन्धी कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge) मा निर्धारण गरिएको पाठ्यक्रम नै हुनेछ ।
- वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
- वस्तुगत बहुवैकल्पिक हुने परीक्षामा परीक्षार्थीले उत्तर लेख्दा अङ्ग्रेजी ठूलो अक्षरहरू (Capital letters): A,

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह, प्राविधिक  
सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- B, C, D मा लेख्नुपर्नेछ। सानो अक्षरहरू (Small letters): a, b, c, d लेखेको वा अन्य कुनै सङ्केत गरेको भए सबै उत्तरपुस्तिका रद्द हुनेछ। साथै OMR sheet प्रयोग हुने परीक्षामा परीक्षार्थीलाई दिइएको निर्देशन अनुसारको सङ्केत प्रयोग गर्नु पर्नेछ।
8. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन।
  9. परीक्षामा परीक्षार्थीले मोबाइल लगायत कुनै प्रकारका विद्युतीय उपकरण परीक्षा हलमा लैजान पाइने छैन।
  10. विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अङ्कको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नको दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिने छ।
  11. विषयगत प्रश्न हुनेको हकमा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन्। परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डको प्रश्नहरूको उत्तर सोहीखण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ।
  12. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसङ्ख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइए अनुसार हुनेछ।
  13. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाइएका वा थप गरी संशोधन भइ) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ।
  14. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ।
  15. यस भन्दा अगाडि लागु भएका माथि उल्लेखित सेवा, समूहको पाठ्यक्रम खारेज गरिएको छ।
  16. पाठ्यक्रम लागु मिति : - २०७९/९/१०

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह, प्राविधिक  
सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र (Paper I) :-

सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण तथा सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान

भाग (Part I) :

सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण

(General Awareness and General Aptitude Test)

(२५ प्रश्न × २ अङ्क = ५० अङ्क)

1. सामान्य ज्ञान (General Awareness) (८ × २ अङ्क = १६ अङ्क)

- 1.1 नेपालको भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत र साधनहरू
- 1.2 नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.3 नेपालको आर्थिक अवस्था र चालु आवधिक योजना सम्बन्धी जानकारी
- 1.4 जैविक विविधता, दिगो विकास, वातावरण, प्रदूषण, जलवायु परिवर्तन र जनसंख्या व्यवस्थापन
- 1.5 मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरू
- 1.6 जनस्वास्थ्य, रोग, खाद्य र पोषण सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 1.7 नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५ सम्म र अनुसूचीहरू)
- 1.8 संयुक्त राष्ट्रसंघ र यसका विशिष्टीकृत संस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.9 क्षेत्रीय सङ्गठन (सार्क, बिमस्टेक, आसियान र युरोपियन संघ) सम्बन्धी जानकारी
- 1.10 राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरू

2. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management) (८ × २ अङ्क = १६ अङ्क)

- 2.1 कार्यालय व्यवस्थापन (Office Management)
  - 2.1.1 कार्यालय (Office) : परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार
  - 2.1.2 सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरू
  - 2.1.3 कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार
  - 2.1.4 कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन
  - 2.1.5 कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure) : पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration & Dispatch), परिपत्र (Circular), तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
  - 2.1.6 अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)
- 2.2 निजामती सेवा ऐन र नियमावलीमा भएका देहायका व्यवस्थाहरू
  - 2.2.1 निजामती सेवाको गठन, सङ्गठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरू
  - 2.2.2 कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, विदा, विभागीय सजाय र अवकाश
  - 2.2.3 कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण र कर्तव्यहरू
- 2.3 सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 2.4 सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरू
- 2.5 सार्वजनिक बडापत्र (Public Charter) : महत्व र आवश्यकता
- 2.6 व्यवस्थापनका अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्बन्धी जानकारी
- 2.7 मानवीय मूल्य मान्यता (Human Values), नागरिकका कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,  
प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

3. सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (General Aptitude Test) (५ × २ अङ्क=१० अङ्क)

- 3.1 शाब्दिक अभिक्षमता परीक्षण (Verbal Aptitude Test) : यस परीक्षणमा शब्दज्ञान, अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, कोडिङ-डिकोडिङ, दिशा र दुरी ज्ञान परीक्षण (direction & distance sense test), तर्क विचार सम्बन्धी (logical reasoning), पङ्क्तिक्रम (ranking order) आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरू समावेश गरिनेछ ।
- 3.2 संख्यात्मक अभिक्षमता परीक्षण (Numerical Aptitude Test) : यस परीक्षणमा अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, कोडिङ, मेट्रिक्स, अङ्कगणितीय तर्क /क्रिया सम्बन्धी, प्रतिशत, भिन्न, अनुपात, औसत, समय र काम, आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरू समावेश गरिनेछ ।
- 3.3 अशाब्दिक अभिक्षमता परीक्षण (Non-Verbal/Abstract Aptitude Test) : यस परीक्षणमा अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, भेन चित्र, मेट्रिक्स, त्रिभुज र वर्गहरूको रचना, चित्र वा आकृति बनावट र विश्लेषण, आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरू समावेश गरिनेछ ।
- 3.4 रुजु गर्ने (Verification test) र फाइलिङ अभिरुचि परीक्षण (Filing aptitude test): रुजु गर्ने (Verification test), परीक्षणमा तथ्याङ्क, सङ्ख्या वा शाब्दिक सूचनालाई जाँच गर्ने वा त्रुटी पत्ता लगाउने अथवा समानता वा भिन्नता पत्ता लगाउने किसिमका प्रश्नहरू समावेश हुनेछन् । फाइलिङ अभिरुचि परीक्षण (Filing aptitude test) मा शाब्दिक र सङ्ख्यात्मक फाइलिङ वस्तु वा प्रक्रियालाई वर्णमालाक्रम, सङ्ख्यात्मकक्रम वा कालक्रम अनुसार समाधान गर्ने किसिमका प्रश्नहरू समावेश हुनेछन् ।
- 3.5 निर्देशन अनुसरण गर्ने (Follows the instructions) र विश्लेषणात्मक तार्किकता परीक्षण (Analytical reasoning test): निर्देशन अनुसरण गर्ने (Follows the instructions) परीक्षणमा दिइएका लिखित निर्देशनलाई हुबहु अनुसरण गरी समाधान गर्ने किसिमका प्रश्नहरू समावेश हुनेछन् । विश्लेषणात्मक तार्किकता परीक्षण (Analytical reasoning test) मा शाब्दिक वा सङ्ख्यात्मक वा अशाब्दिक (चित्रात्मक) किसिमका विश्लेषणात्मक तार्किकता सम्बन्धी प्रश्नहरू समावेश हुनेछन् ।

4. नेपाली र अङ्ग्रेजी भाषा: (४ × २ अङ्क=८ अङ्क)

4.1 English: Knowledge on writing correct English sentences, letters, and reports according to

English grammar based on the following syntactic functions: (२ × २ अङ्क=४ अङ्क)

a. Parts of Speech:

- b. Noun  
c. Pronoun  
d. Adjective  
e. Determiner  
f. Verb  
g. Adverb  
h. Preposition  
i. Conjunction and  
j. Interjection  
k. Infinitives and gerunds, reported speech and tenses

4.2 नेपाली: नेपाली भाषामा स्तरीय शुद्ध शब्द, वाक्यांश र वाक्य लेखनको लागि आवश्यक पर्ने ह्रस्व दीर्घ, ब र व, तथा श, ष, स लगायतका व्याकरणगत शुद्ध लेखनशैलीमा केन्द्रित शुद्ध शब्द, वाक्यांश र वाक्य लेखनसहितको नेपाली भाषाको शुद्धाशुद्धिको ज्ञान (२ × २ अङ्क=४ अङ्क)

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,  
प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

भाग (Part II) :-

सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)

(२५ प्रश्न × २ अङ्क = ५० अङ्क)

1. कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी

- 1.1 नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सम्बन्धी व्यवस्था
- 1.2 पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ तथा नियामावली, २०५६
- 1.3 दाना पदार्थ ऐन, २०३३ र नियामावली, २०४१
- 1.4 वर्तमान कृषि र पशुसेवा विभागको संरचना र उपलब्धि
- 1.5 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य अनुसन्धानको संरचना तथा भूमिका
- 1.6 नेपालमा पशुपन्छी तथा मत्स्य पालनको संक्षिप्त इतिहास तथा वर्तमान अवस्था
- 1.7 चालु आवधिक योजनामा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासको उद्देश्य, नीति तथा मत्स्य र पशुपन्छी क्षेत्रगत विकास कार्यक्रमको प्राथमिकता, लक्ष्य एवं कार्यान्वयन रणनीति
- 1.8 नेपालको अर्थतन्त्रमा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासको महत्व
- 1.9 पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रम तर्जुमा आधार र एकीकृत प्रसार सेवा कार्यक्रम
- 1.10 पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रममा ऋण, विमा, उत्पादन सामग्री, औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था
- 1.11 पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य वस्तुहरूको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण
- 1.12 पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासमा सरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको भूमिका
- 1.13 पशुपन्छी तथा मत्स्यको दिगो एवं व्यावसायिक उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त post – harvest प्रविधि
- 1.14 कृषि विकासमा कृषि/पशु सेवा प्रसारको महत्व, सीमितता र प्रभावकारिता
- 1.15 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य प्रसारको विभिन्न तरिकाहरू र तिनको तुलनात्मक फाइदा र सीमितता
  - 1.15.1 व्यक्तिगत तरिका (Individual method)
  - 1.15.2 समूहगत तरिका (Group method)
  - 1.15.3 सामुदायिक तरिका (Community method)
- 1.16 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य विकासमा समूह पद्धति प्रकृया र कार्यान्वयन तथा अगुवा कृषक छनौटको आधार, भूमिका र परिचालन
- 1.17 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा स्थानीय तहमा प्रोफाइलको महत्व तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन स्तरमा सुपरिवेक्षण अनुगमन एवं मूल्याङ्कनको भूमिका
- 1.18 नेपालको पशुपन्छी/मत्स्य विकासको कार्यक्रमको प्रमुख समस्याहरू
- 1.19 कृषि/पशुपन्छी/ मत्स्य विकासका लागि तालिम तथा सञ्चार कार्यक्रमको भूमिका
- 1.20 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य विकास कार्यक्रममा स्थानीय निकायको भूमिका
- 1.21 कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार सिँचाइ, कृषि सडक आदिको महत्व
- 1.22 दिगो कृषि विकासको सिद्धान्तहरू
- 1.23 जलचर संरक्षण ऐन, २०१७

2. भेटेरिनरी

- 2.1 आन्तरिक परजीवी (Internal Parasite): नाम्ले जुका (Liverfluke), गोलो जुका (Round Worm), फिते जुका (Tape Worm), कक्सिडियोसिस र (Coccidiosis), रक्त परिजीवी (Blood protozoan diseases) का प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- 2.2 बाह्य परजीवी (External Parasite): किर्ना (Tick), जुम्रा (Lice), उपियाँ (Fleas) तथा लुतो (Mange) का प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- 2.3 प्रमुख ब्याक्टेरियल रोगहरू (Bacterial Diseases) : भ्यागुते रोग (Haemorrhagic Septicaemia), पटके रोग (Anthrax), चरचर रोग (Black-Quarter), इन्टरटोकसेमिया

**प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश**  
**कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,**  
**प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम**

- (Enterotoxemia), थुनेला (Mastitis), क्षयरोग र जोन्स रोग (Tuberculosis & John's Disease), काफ स्कोर र कोलिव्यासिलोसिस (Calf Scour & Colibacillosis), फाउल टाइफाइड (Fowl typhoid), कुखुराका हैजा (Fowl Cholera), पुल्लोरम (Pullorum), खुर कृहिने रोग (Foot Rot), ब्रुसेलोसिस (Brucellosis) तथा माइकोप्लाज्मोसिस (Mycoplasmosis) का लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- 2.4 प्रमुख भाइरल रोगहरू (Viral Diseases) : गौगोटी (Rinderpest), पि.पि.आर (PPR), एभियन इन्फ्लुएन्जा (Avian Influenza), एभियन लिम्फोइड ल्युकोसिस (Avian lymphoid leucosis), खोरेत (Foot & Mouth Disease), रेविज (Rabies), स्वाइन फिभर (Swine Fever), कुखुराका विफर (Fowl Pox), गम्बोरो (Gumboro), रानीखेत (Ranikhet) तथा म्यारेक्स रोग (Mareks Disease) का लक्षण, निदान, उपचार तथा रोकथाम:
- 2.5 प्रजनन सम्बन्धी विकृति (Reproductive Disorders) तथा समस्याहरूका कारण, लक्षण, उपचार तथा रोकथाम
- 2.5.1 साल नभर्ने (Retention of Placenta), तुहिने (Abortion), डिस्टोक्रिया (Dystokia)
- 2.5.2 संक्रामक रोगहरूबाट हुने बाँभोपन
- 2.5.3 पौष्टिक तत्वहरूको कमी बाट हुने बाँभोपन
- 2.6 जुनोटिक रोगहरू (Zoonotic diseases) : Milk borne diseases र Meat borne diseases
- 2.7 पशुपन्ध्रीमा भिटामिन र मिनरलको कमीबाट हुने रोगहरू (Vitamins & mineral deficiency Diseases)
- 2.8 गाइ भैसीको मेटाबोलिक रोगहरू (Metabolic diseases of Cattle and Buffaloes) : Milk fever, Ketosis र Downers cow syndrome
- 2.9 दुसी तथा दुसी जन्य पर्दाथबाट हुने रोगहरू (Fungal and mycotoxic diseases)
- 2.10 आधारभूत प्रयोगशाला उपकरणहरू तथा निर्मलीकरणका तरिकाहरू

**3. लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट**

- 3.1 निम्न गाई भैसीका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.1.1 उन्नत जात : जर्सी, होलिस्टन फ्रिजियन, ब्राउन स्वीस, हरियाना
- 3.1.2 स्थानीय जात : अच्छामी, लुलु, खैला र चौरी
- 3.1.3 उन्नत जात : मुर्गा, नीली राभी भैसी
- 3.1.4 स्थानीय जात : लिमे, पारकोटे र गडडी
- 3.2 निम्न उन्नत तथा स्थानीय बाखाका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.2.1 जमुनापारी, वोयर, बारबरी, सानन, च्याँगा, सिन्हाल, खरी (पहाडी), तराई बाखा
- 3.3 निम्न उन्नत तथा स्थानीय भेडाका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.3.1 उन्नत नश्ल : रामबुलेट, पोलवर्थ, बोर्डरलाइसेयटर, रोमनी, मेरिनो
- 3.3.2 स्थानीय नश्ल : भ्यागलुङ्ग, बरुवाल, कागो, लामपुच्छे
- 3.4 निम्न उन्नत तथा स्थानीय सुँगुरका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.4.1 उन्नत जात : ल्याण्डरेस, योर्कशायर, ह्याम्पशायर, डयुरक
- 3.4.2 स्थानीय जात : च्वाँचे र हुराका शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.5 उन्नत जातका कुखुराहरू न्यु हेम्पशायर, अष्ट्रालोर्प, व्हाइट लेगहन गिरीराज तथा स्थानीय जातको कुखुरा साकिनीको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.6 खरायो : ऊन तथा मासुका लागि पालिने खरायोका जातहरू र तिनीहरूको विशेषता
- 3.7 पशुपन्ध्री प्रजननका लागि छनौट तथा प्रजनन विधि
- 3.8 भाले खोजेको पोथीको लक्षण तथा प्रजनन गराउने उपयुक्त समय
- 3.9 कृत्रिम गर्भाधान विधि, पशु प्रजननको महत्व, कृत्रिम गर्भाधान कार्यमा उपयोग हुने उपकरणहरूको नाम तथा प्रयोग विधि, Estrus Cycle, प्रजननसँग सम्बन्धित गाइ भैसीको शरीरबाट निस्कने हरमोन बारे साधारण जानकारी
- 3.10 पौष्टिक तत्वहरूको वर्गीकरण : कार्बोहाइड्रेट, प्रोटीन, चिल्ला पदार्थ, भिटामिन र खनिज पदार्थ तथा

**प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश**  
**कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,**  
**प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम**

- प्रत्येक तत्वको गुणहरू
- 3.11 पशुपन्छीहरूको लागि सन्तुलित दाना तयार गर्ने विधि
  - 3.12 घाँसपात संरक्षण : घाँस सुकाउने विधि (Hay), सायलेज बनाउने विधि, महत्व र गुणहरू
  - 3.13 परालमा युरिया प्रयोग गर्ने विधि र उपयोगिता
  - 3.14 उन्नत चरन घाँस तथा घाँस खेती तरीका
  - 3.15 कोसे घाँस (Leguminous): स्टाइलो, बरसिम, कुडजु, सिराट्रो, सेन्ट्रो, बोडी (Cowpea), व्हाइट क्लोभर, रेडक्लोभर, कोटे, लुसन, डेस्मोडियम, केराउ, भेच
  - 3.16 घाँस :-नेपियर, पारा, सेटारिया, किकियु, राइग्रास, कक्सफुट, जै
  - 3.17 डाले घाँस :-इपिल इपिल, बडहर, कोइरालो, टाँकी, काभ्रो, पाखुरी, किम्बु, दबदबे, पैयू, बकेना, निभारो, भिमसेनपाती, बैस, भोटेपिपल, बाँस
  - 3.18 प्रचलित तथा उन्नत व्यवस्था अनुसार पशुपन्छीका गोठ र खोर बनाउन ध्यान दिनुपर्ने आधारहरू (गाई, भैसी, बाखा, भेडा, सुँगुर, कुखुरा, खरायो)
  - 3.19 विभिन्न पशुपन्छीका भाले, माउ तथा बच्चाको स्याहार सुसार तथा आहाराको व्यवस्था
  - 3.20 पशुपन्छीका गोठ, खोर सफासुग्घर राख्ने र जैविक सुरक्षा (Bio-security) विधि
  - 3.21 दुग्ध प्रशोधन गर्ने विधि
  - 3.22 क्रिम, बटर, चिज, कुरौनी, घिउ, आइसक्रिम, दही बनाउने विधि

#### 4. फिसरिज

- 4.1 माछाको बाह्य स्वरूप (External morphology) र विभिन्न अङ्गहरूको क्रियाप्रणाली
- 4.2 माछाको भित्री अङ्गहरूको बनावट र अङ्गहरूको क्रियाप्रणाली
- 4.3 नेपालको मत्स्यपालनमा रहेका स्वदेशी तथा विदेशी माछाका प्रजातिहरूबारे जानकारी
- 4.4 मत्स्य पालनका विभिन्न प्रणालीहरू : मोनोकल्चर, पोलिकल्चर र एकीकृत मत्स्य पालन
- 4.5 मत्स्यपालन फाम निर्माणको लागि आवश्यक पूर्वाधार, स्थल छनौट, डिजाइन तथा इस्टिमेट
- 4.6 पुराना तथा नयाँ पोखरीमा माछा पालन गर्ने तरिका, समस्या तथा समाधानका उपायहरू
- 4.7 मत्स्यपालन व्यवसायमा विभिन्न प्रयोजनको लागि आवश्यक पर्ने पोखरीहरू (माउ माछा पोखरी, खान माछा पोखरी, नर्सिङ र रियरिङ पोखरी) को प्रयोग तथा व्यवस्थापन
- 4.8 मत्स्यपालन व्यवसायका लागि पानीको भौतिक, रसायनिक र जैविक गुणहरू तथा त्यसको जाँच
- 4.9 माउ माछाको गुणहरू, छनौट प्रक्रिया, स्टकिङ र व्यवस्थापन तरिका
- 4.10 माछा प्रजनन बारे जानकारी
  - 4.10.1 प्राकृतिक प्रजननको तयारी र प्रजनन तरिका
  - 4.10.2 कृत्रिम प्रजनन तयारी, आवश्यक विभिन्न हर्मोनहरूबारे जानकारी र प्रजनन तरिका
- 4.11 कृत्रिम मत्स्य प्रजननको लागि आवश्यक हयाचरीका पूर्वाधारहरू, त्यसको निर्माण र प्रयोग
- 4.12 मत्स्य विज उत्पादन - भुसुना भुरा, सानो भुरा, ठुला भुरा तथा एक वर्षीय भुरा उत्पादन प्रविधि
- 4.13 विभिन्न साइजका माछा हुवानी गर्ने तरिकाहरू
- 4.14 खान माछा उत्पादनको व्यवस्थापन र प्रविधि
- 4.15 माछाको लागि आवश्यक पौष्टिक तत्व तथा मत्स्य पालनका लागि प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहार बारे जानकारी तथा व्यवस्थापन
- 4.16 माछा उत्पादन पद्धतिहरू - सामान्य पद्धति, उन्नत पद्धति र सघन पद्धति
- 4.17 प्राकृतिक जलाशयमा मत्स्य पालन - पिँजडामा मत्स्य पालन, इन्क्लोजरमा मत्स्य पालन, घोलमा मत्स्य पालन प्रविधि
- 4.18 चिसो पानीमा मत्स्य पालन पद्धति र तरिकाहरू
- 4.19 माछा मार्ने, समात्ने विभिन्न साधन तथा उपकरणहरू र त्यसको प्रयोग गर्ने तरिका
- 4.20 माछामा लाग्ने विभिन्न रोग तथा परजीवीहरूको प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार र रोकथाम
- 4.21 माछामा पौष्टिक तत्वको कमीले हुने रोगहरू र नियन्त्रणको उपायहरू
- 4.22 पानीमा घुलित अक्सिजनको कमीबाट हुने प्रमुख समस्याहरू र व्यवस्थापन

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,  
प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

4.23माछा संरक्षण (Preservation) तथा प्रशोधन (Processing) प्रविधि

4.24मत्स्य पालनमा जैविक सुरक्षा (Bio-security) को महत्व

.....

प्रथम पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिने छ :

भाग	विषयवस्तु	परीक्षा प्रणाली	अङ्कभार	प्रश्न सङ्ख्या × अङ्क
<b>I</b>	सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (General Awareness & General Aptitude Test)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	५०	२५ प्रश्न × २ अङ्क= ५०
<b>II</b>	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)		५०	२५ प्रश्न × २ अङ्क= ५०

प्रथम पत्रको **भाग (Part II)** सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge) को पाठ्यक्रमको एकाइबाट परीक्षामा यथासम्भव देहाय बमोजिम प्रश्नहरू सोधिने छ :

एकाई	१	२	३	४
प्रश्न सङ्ख्या	७	६	६	६



प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,  
प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र (Paper II) :-

सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)

खण्ड (Section) (A) :- ५० अङ्क

1. कृषि, पशुपन्छी तथा मत्स्य सम्बन्धी

- 1.1 नेपालको संविधानमा कृषि तथा खाद्य सम्बन्धी व्यवस्था
- 1.2 पशु स्वास्थ्य तथा पशु सेवा ऐन, २०५५ तथा नियमावली, २०५६
- 1.3 दाना पदार्थ ऐन, २०३३ र नियमावली, २०४९
- 1.4 वर्तमान कृषि र पशुसेवा विभागको संरचना र उपलब्धि
- 1.5 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य अनुसन्धानको संरचना तथा भूमिका
- 1.6 नेपालमा पशुपन्छी तथा मत्स्य पालनको संक्षिप्त इतिहास तथा वर्तमान अवस्था
- 1.7 चालु आवधिक योजनामा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासको उद्देश्य, नीति तथा मत्स्य र पशुपन्छी क्षेत्रगत विकास कार्यक्रमको प्राथमिकता, लक्ष्य एवं कार्यान्वयन रणनीति
- 1.8 नेपालको अर्थतन्त्रमा पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासको महत्व
- 1.9 पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रम तर्जुमा आधार र एकीकृत प्रसार सेवा कार्यक्रम
- 1.10 पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास कार्यक्रममा ऋण, बिमा, उत्पादन सामग्री, औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था
- 1.11 पशुपन्छी तथा मत्स्यजन्य वस्तुहरूको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण
- 1.12 पशुपन्छी तथा मत्स्य विकासमा सरकारी, सहकारी तथा निजी क्षेत्रको भूमिका
- 1.13 पशुपन्छी तथा मत्स्यको दिगो एवं व्यावसायिक उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त post – harvest प्रविधि
- 1.14 कृषि विकासमा कृषि/पशु सेवा प्रसारको महत्व, सीमितता र प्रभावकारिता
- 1.15 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य प्रसारको विभिन्न तरिकाहरू र तिनको तुलनात्मक फाइदा र सीमितता
  - 1.15.1 व्यक्तिगत तरिका (Individual method)
  - 1.15.2 समूहगत तरिका (Group method)
  - 1.15.3 सामुदायिक तरिका (Community method)
- 1.16 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य विकासमा समूह पद्धति प्रकृया र कार्यान्वयन तथा अगुवा कृषक छनौटको आधार, भूमिका र परिचालन
- 1.17 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य विकास कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा स्थानीय तहमा प्रोफाइलको महत्व तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन स्तरमा सुपरिवेक्षण अनुगमन एवं मूल्याङ्कनको भूमिका
- 1.18 नेपालको पशुपन्छी/मत्स्य विकासको कार्यक्रमको प्रमुख समस्याहरू
- 1.19 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य विकासका लागि तालिम तथा सञ्चार कार्यक्रमको भूमिका
- 1.20 कृषि/पशुपन्छी/मत्स्य विकास कार्यक्रममा स्थानीय निकायको भूमिका
- 1.21 कृषि विकासमा ग्रामीण पूर्वाधार सिँचाइ, कृषि सडक आदिको महत्व
- 1.22 दिगो कृषि विकासको सिद्धान्तहरू
- 1.23 जलचर संरक्षण ऐन, २०१७

2. भेटेरिनरी

- 2.1 आन्तरिक परजीवी (Internal Parasite): नाम्ले जुका (Liverfluke), गोलो जुका (Round Worm), फिते जुका (Tape Worm), कक्सिडियोसिस र (Coccidiosis), रक्त परिजीवी (Blood protozoan diseases) का प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- 2.2 बाह्य परजीवी (External Parasite): किर्ना (Tick), जुम्रा (Lice), उपियाँ (Fleas) तथा लुतो (Mange) का प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम
- 2.3 प्रमुख ब्याक्टेरियल रोगहरू (Bacterial Diseases) : भ्यागुते रोग (Haemorrhagic Septicaemia), पटके रोग (Anthrax), चरचर रोग (Black-Quarter), इन्टरटोक्सेमिया (Enterotoxemia), थुनेला

**प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश**  
**कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,**  
**प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम**

(Mastitis), क्षयरोग र जोन्स रोग (Tuberculosis & John's Disease), काफ स्कोर र कोलिव्यासिलोसिस (Calf Scour & Colibacillosis), फाउल टाइफाइड (Fowl typhoid), कुखुराका हैजा (Fowl Cholera), पुल्लोरम (Pullorum), खुर कुहिने रोग (Foot Rot), ब्रुसेलोसिस (Brucellosis) तथा माइकोप्लाज्मोसिस (Mycoplasmosis) का लक्षण, रोग निदान, उपचार तथा रोकथाम

- 2.4 प्रमुख भाइरल रोगहरू (Viral Diseases) : गौगोटी (Rinderpest), पि.पि.आर (PPR), एभियन इन्फ्लुएन्जा (Avian Influenza), एभियन लिम्फोइड ल्युकोसिस (Avian lymphoid leucosis), खोरेत (Foot & Mouth Disease), रेविज (Rabies), स्वाइन फिभर (Swine Fever), कुखुराका विफर (Fowl Pox), गम्बोरो (Gumboro), रानीखेत (Ranikhet) तथा म्यारेक्स रोग (Mareks Disease) का लक्षण, निदान, उपचार तथा रोकथाम:
- 2.5 प्रजनन सम्बन्धी विकृति (Reproductive Disorders) तथा समस्याहरूका कारण, लक्षण, उपचार तथा रोकथाम
  - 2.5.1 साल नभर्ने (Retention of Placenta), तुहिने (Abortion), डिस्टोक्रिया (Dystokia)
  - 2.5.2 संक्रामक रोगहरूबाट हुने बाँभोपन
  - 2.5.3 पौष्टिक तत्वहरूको कमीबाट हुने बाँभोपन
- 2.6 जुनोटिक रोगहरू (Zoonotic diseases) : Milk borne diseases र Meat borne diseases
- 2.7 पशुपन्ध्रीमा भिटामिन र मिनरलको कमीबाट हुने रोगहरू (Vitamins & mineral deficiency Diseases)
- 2.8 गाइ भैंसीको मेटाबोलिक रोगहरू (Metabolic diseases of Cattle and Buffaloes) : Milk fever, Ketosis र Downers cow syndrome
- 2.9 दुसी तथा दुसी जन्य पर्दाथबाट हुने रोगहरू (Fungal and mycotoxic diseases)
- 2.10 आधारभूत प्रयोगशाला उपकरणहरू तथा निर्मलीकरणका तरिकाहरू

### 3. लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट

- 3.1 निम्न गाई भैंसीका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
  - 3.1.1 उन्नत जात : जर्सी, होलिस्टन फ्रिजियन, ब्राउन स्वीस, हरियाना
  - 3.1.2 स्थानीय जात : अच्छामी, लुलु, खैला र चौरी
  - 3.1.3 उन्नत जात : मुर्गा, नीली राभी भैंसी
  - 3.1.4 स्थानीय जात : लिमे, पारकोटे र गडडी
- 3.2 निम्न उन्नत तथा स्थानीय बाख्राका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
  - 3.2.1 जमुनापारी, वोरर, बारबरी, सानन, च्यांग्रा, सिन्हाल, खरी (पहाडी), तराई बाख्रा
- 3.3 निम्न उन्नत तथा स्थानीय भेडाका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
  - 3.3.1 उन्नत नश्ल : रामबुलेट, पोलवर्थ, बोर्डरलाइसेयटर, रोमनी, मेरिनो
  - 3.3.2 स्थानीय नश्ल : भ्याग्लुङ्ग, बरुवाल, कागे, लामपुच्छे
- 3.4 निम्न उन्नत तथा स्थानीय सुँगुरका जातहरू, तिनीहरूको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
  - 3.4.1 उन्नत जात : ल्याण्डरेस, योर्कशायर, ह्याम्पशायर, ड्युरक
  - 3.4.2 स्थानीय जात : च्वाँचे र हुराका शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.5 उन्नत जातका कुखुराहरू न्यु हेम्पशायर, अष्ट्रालोर्प, व्हाइट लेगहन गिरीराज तथा स्थानीय जातको कुखुरा साकिनीको शारीरिक तथा उत्पादन विशेषताहरू
- 3.6 खरायो : ऊन तथा मासुका लागि पालिने खरायोका जातहरू र तिनीहरूको विशेषता
- 3.7 पशुपन्ध्री प्रजननका लागि छनौट तथा प्रजनन विधि
- 3.8 भाले खोजेको पोथीको लक्षण तथा प्रजनन गराउने उपयुक्त समय
- 3.9 कृत्रिम गर्भाधान विधि, पशु प्रजननको महत्व, कृत्रिम गर्भाधान कार्यमा उपयोग हुने उपकरणहरूको नाम तथा प्रयोग विधि, Estrus Cycle, प्रजननसँग सम्बन्धित गाइ भैंसीको शरीरबाट निस्कने हरमोन बारे साधारण जानकारी
- 3.10 पौष्टिक तत्वहरूको वर्गीकरण : कार्बोहाइड्रेट, प्रोटीन, चिल्ला पदार्थ, भिटामिन र खनिज पदार्थ तथा प्रत्येक

**प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश**  
**कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,**  
**प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम**

तत्वको गुणहरू

- 3.11 पशुपन्थीहरूको लागि सन्तुलित दाना तयार गर्ने विधि
- 3.12 घाँसपात संरक्षण : घाँस सुकाउने विधि (Hay), सायलेज बनाउने विधि, महत्व र गुणहरू
- 3.13 परालमा युरिया प्रयोग गर्ने विधि र उपयोगिता
- 3.14 उन्नत चरन घाँस तथा घाँस खेती तरीका
- 3.15 कोसे घाँस (Leguminous): स्टाइलो, बरसिम, कुडजु, सिराट्रो, सेन्ट्रो, बोडी (Cowpea), व्हाइट क्लोभर, रेडक्लोभर, कोटे, लुसन, डेस्मोडियम, केराउ, भेच
- 3.16 घाँस :-नेपियर, पारा, सेटारिया, किकियु, राइग्रास, कक्सफुट, जै
- 3.17 डाले घाँस :-इपिल इपिल, वडहर, कोइरालो, टाँकी, काभ्रो, पाखुरी, किम्बु, दबदबे, पैयू, बकेना, निभारो, भिमसेनपाती, बैस, भोटोपिपल, बाँस
- 3.18 प्रचलित तथा उन्नत व्यवस्था अनुसार पशुपन्थीका गोठ र खोर बनाउन ध्यान दिनुपर्ने आधारहरू (गाई, भैंसी, बाख्रा, भेडा, सुँगुर, कुखुरा, खरायो)
- 3.19 विभिन्न पशुपन्थीका भाले, माउ तथा बच्चाको स्याहार सुसार तथा आहाराको व्यवस्था
- 3.20 पशुपन्थीका गोठ, खोर सफासुग्घर राख्ने र जैविक सुरक्षा (Bio-security) विधि
- 3.21 दुग्ध प्रशोधन गर्ने विधि
- 3.22 क्रिम, बटर, चिज, कुरौनी, घिउ, आइसक्रिम, दही बनाउने विधि

#### 4. फिसरिज

- 4.1 माछाको बाह्य स्वरूप (External morphology) र विभिन्न अङ्गहरूको क्रियाप्रणाली
- 4.2 माछाको भित्री अङ्गहरूको बनावट र अङ्गहरूको क्रियाप्रणाली
- 4.3 नेपालको मत्स्यपालनमा रहेका स्वदेशी तथा विदेशी माछाका प्रजातिहरूबारे जानकारी
- 4.4 मत्स्य पालनका विभिन्न प्रणालीहरू : मोनोकल्चर, पोलिकल्चर र एकीकृत मत्स्य पालन
- 4.5 मत्स्यपालन फाम निर्माणको लागि आवश्यक पूर्वाधार, स्थल छनौट, डिजाइन तथा इस्टिमेट
- 4.6 पुराना तथा नयाँ पोखरीमा माछा पालन गर्ने तरिका, समस्या तथा समाधानका उपायहरू
- 4.7 मत्स्यपालन व्यवसायमा विभिन्न प्रयोजनको लागि आवश्यक पर्ने पोखरीहरू (माउ माछा पोखरी, खान माछा पोखरी, नर्सिङ र रियरिङ पोखरी) को प्रयोग तथा व्यवस्थापन
- 4.8 मत्स्यपालन व्यवसायका लागि पानीको भौतिक, रसायनिक र जैविक गुणहरू तथा त्यसको जाँच
- 4.9 माउ माछाको गुणहरू, छनौट प्रक्रिया, स्टकिङ र व्यवस्थापन तरिका
- 4.10 माछा प्रजनन बारे जानकारी
  - 4.10.1 प्राकृतिक प्रजननको तयारी र प्रजनन तरिका
  - 4.10.2 कृत्रिम प्रजनन तयारी, आवश्यक विभिन्न हर्मोनहरूबारे जानकारी र प्रजनन तरिका
- 4.11 कृत्रिम मत्स्य प्रजननको लागि आवश्यक हयाचरीका पूर्वाधारहरू, त्यसको निर्माण र प्रयोग
- 4.12 मत्स्य विज उत्पादन - भुसुना भुरा, सानो भुरा, ठुला भुरा तथा एक वर्षीय भुरा उत्पादन प्रविधि
- 4.13 विभिन्न साइजका माछा ढुवानी गर्ने तरिकाहरू
- 4.14 खान माछा उत्पादनको व्यवस्थापन र प्रविधि
- 4.15 माछाको लागि आवश्यक पौष्टिक तत्व तथा मत्स्य पालनका लागि प्राकृतिक तथा कृत्रिम आहार बारे जानकारी तथा व्यवस्थापन
- 4.16 माछा उत्पादन पद्धतिहरू - सामान्य पद्धति, उन्नत पद्धति र सघन पद्धति
- 4.17 प्राकृतिक जलाशयमा मत्स्य पालन - पिँजडामा मत्स्य पालन, इन्क्लोजरमा मत्स्य पालन, घोलमा मत्स्य पालन प्रविधि
- 4.18 चिसो पानीमा मत्स्य पालन पद्धति र तरिकाहरू
- 4.19 माछा मार्ने, समात्ने विभिन्न साधन तथा उपकरणहरू र त्यसको प्रयोग गर्ने तरिका
- 4.20 माछामा लाग्ने विभिन्न रोग तथा परजीवीहरूको प्रमुख लक्षण, रोग निदान, उपचार र रोकथाम
- 4.21 माछामा पौष्टिक तत्वको कमीले हुने रोगहरू र नियन्त्रणको उपायहरू
- 4.22 पानीमा घुलित अक्सिजनको कमीबाट हुने प्रमुख समस्याहरू र व्यवस्थापन

प्रदेश लोक सेवा आयोग, बागमती प्रदेश  
कृषि सेवा अन्तर्गतका फिसरिज, भेटेरिनरी र लाइभस्टक पोल्ट्री एण्ड डेरी डेभलपमेण्ट समूह, पाँचौं तह,  
प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

4.23माछा संरक्षण (Preservation) तथा प्रशोधन (Processing) प्रविधि

4.24मत्स्य पालनमा जैविक सुरक्षा (Bio-security) को महत्व

-----

द्वितीय पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ :

द्वितीय पत्र (विषयगत)					
पत्र	विषय	खण्ड	अङ्कभार	छोटो उत्तर	लामो उत्तर
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job related functional knowledge)	(A)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०
		(B)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०